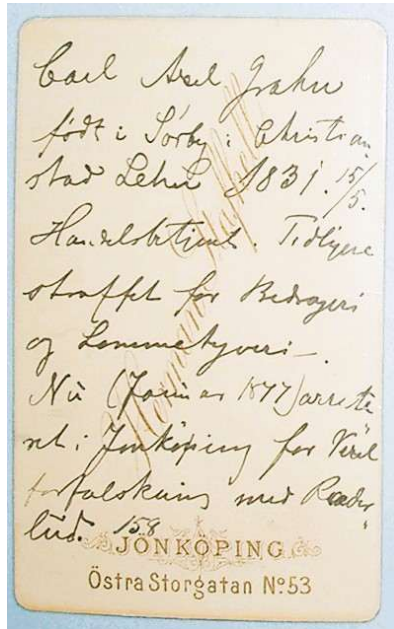

Herr Grahn från Sörby tänkte ärva 30,000 riksdaler efter grosshandlaren Lundgren— om en handelsbetjänt med fördelaktigt yttre som arresterades i Jönköping 1877

Mats Pettersson

Text på fotots baksida: *Carl Axel Grahn födt i Sörby, Christianstad Lehn 1831 15/5. Handelsbetjent. Tidligere straffet for Bedrageri og Lomeetyveri. Nu (Januar 1877) arresteret i Jönköping for Vexelforfalskning med Raderlud. 158. [1877] Fotograf: "Herman Stafbell, Jönköping, Östra Storgatan No 53". Citerat ur artikeln "Det Grahniska förfalskningsmålet" i Fäderneslandet 1860-12-24: Grahn har ett fördelaktigt yttre.*

Den här porträtterade mannen Carl Axel Grahn inflyttade till Tågarps by i Verums socken hösten 1841 med föräldrarna Sven Grahn (1788–1864) och Botilla Lundqvist (1795–1855). Han hade då tre syskon: Carolina Elisabet Charlotta, Hedda Sophia och August. Brodern August avled 1850 och systemen Carolina hade då flyttat till Simrishamn där hon 1849 gifte sig med hattmakaren

Anders Peter Raab. Den yngre systemen Hedda gifte sig 1863 med Nils Nilsson i Sparrarp, Farstorps socken.

När Botillas far rådmannen och gästgivaren Lars Lundqvist avled i Simrishamn den 19 december 1810 noterades: *Anses hafva drunknat*. Senare noterades: 1811. *Febr. 1 blef afl. Rådman L. Lundqvists kropp funnen i hamnen vid staden och enligt Rådstufvun Rättens d. 4. Gifne utslag i stillbet begrafven d.5. Febr. – Lades i Rika jorden*. Botilla Lundqvists halvsyster Juliana Christina Lundqvist (1793–1894) var gift med handlanden Lars Johan Björkegren i Simrishamn.

Fadern Sven Grahn hade 1810, som 22 årige ”spannridaren” Sven Sandgren, kommit från Gyllebo säteri för att bli betjänt åt herrskapet Duvall som då ägde Sinclairsholm och Sörbytorp. År 1821 blev han inspektör på sätesgården Torp (senare kallad Sörbytorp) och tjänade jämsides med förre inspektören C. H. Kjellberg, vilken avled 1829. Makarna Grahn hade vigts i Brösarp den 20 oktober 1821 och redan då titulerades brudgummen ”Inspektör”. De bosatte sig 1821 på en plats i Sörby som fick namnet Gransbo/Gransro.¹ Efter att makarna flyttat kallades huset Carlsro, men återfick senare under 1800-talet namnet Gransbo.

Vid äldste sonens dop 1822 var överjägmästaren och friherren Duvall en av faddrarna och hans hustru friherrinnan Sack var gudmor. (C. H. Duvall dog barnlös 1831.) Vid äldsta dotterns dop i Sörby 1824 var befallningsmannen M. Billing en av faddrarna. Denne var sedan 1822 kronofogde (dvs polischef) i Ö. och V. Göinge. Vid yngsta dotterns dop 1829 var Billings hustru gudmor. I februari 1836 utbjöds frälsehemmanet Fjälöv nr 3 (1/2 mantal) i Gumlösa socken som makarna då ägde genom en annons undertecknad av Billing. Detta hemman hade inspektören Grahn förvärvat 1833 från befallningsmannen P. G. Mobeck. Sven Grahns svärmor änkefru Elsa Christina Lundqvist (1775–1829) hade kommit Sörby 1828 och dog på Gransbo den 17 april 1829. Hon hade efter makens död bott hos släktingar i Ystad. (Bild nedan: Gransbo idag.)

¹ I flyttningsattesten från april 1810 skrev prästen: *Krono Skatten betales af dess förra herrskap på Gyllebo*. Han skrev även att Sven Sandgren flyttade till ”Sinklairsholm” efter tvenne års vistande i Östra Vemmerlövs församling och att han sade sig vara född den 2 januari 1788, dock utan angiven födelseort. Se kopia av kyrkoherden Olof Brambecks attest nedan. (En spannrider satt på den främre vänstra hästen och styrde vid spannkörning, t. ex. fyrspann.)

Sven Grahn och Botilla Catharina Lundqvist hade varit skrivna i Luhr, Farstorps socken sedan hösten 1839. Hösten 1841 flyttade makarna med en dotter och två söner till Tågarp i Verums socken där de sedan bodde livet ut. Hustrun avled 1855 och mannen 1864.

Makarnas ekonomiska villkor sedan mannen vid 50 års ålder lämnat tjänsten i Sörby hade arrangerats av Botillas förmögne morbror kommerserådet Carl Martin Lundgren (1780–1852) i Ystad och handelsmannen Björkegren i Simrishamn.² I november 1864 avled fadern vid 76 års ålder och modern hade

² I en attest utfärdad av kyrkoherden Herslow i Hästveda den 25 oktober 1841 sägs om föräldrarna att de är: *för sin framtida bergning tryggade genom ett lifränte Capital på Två Tusende femhundra Riksdaler Riksgäld, tillhörande deras barn, jemte den torplägenhet de bebo och bruka i Tågarp af Werums socken. Barnens Förmyndare är Herr Handelsman Björkegren i Cimbrishamn, som har äldsta Dottren i sitt hus. [...] Till bidrag för dessa barns undervisning äger Grahn dessutom uppbära räntan af 283 Rdl 16 sk banco, egentligen tillhörande Herr Commerse Rådet Lundgren i Ystad, men för barnens uppfostran afsatte. [...] Capitalerna få icke af Föräldrarna förskingras.* (Hemmanet Tågarp 1:9 1/31 mantal ägdes 1932 av Adolf Troedsson, Mårnarp i N. Åkarp sn. Bostaden 1:21 avsöndrades 1928 och ägdes av Aug. Kerstensson. Sågmästaren Hugo Falk, som bodde där på 1960-talet, döpte huset till Sågetorp.)

avlidit av bröstsjuka 1855. I bouppteckningen som upprättades efter Botillas död framgår familjens ekonomiska villkor.

Sonen Carl Axel Grahn flyttade från Tågarp i Verums socken till Ystad 1844 där han var lärling och betjänt hos handelsmannen Krook fram till slutet av 1840-talet. Han vistades sedan kort tid i Halmstad och återkom till Ystad 1850. (Se kopia av attesten från prosten Nykiörck i Vallby nedan.) Grahn sägs även ha varit bokhållare 1½ år hos lagman Tage Sylwan (1801–1879), som då ägde Glemminge gård i Vallby socken på Österlen. Därefter lär sonen ha arrenderat faderns hemman i Tågarp under andra hälften av 1850-talet. C. A. Grahn flyttade till Stockholm omkring 1858, men återvände till Tågarp hösten 1862 efter avtjänat straffarbete på Långholmen. Han hade dömts till straffarbete: *för bedrägeri och för det han förmått andra att falskeligen vittna*. Redan i början av 1850-talet och 1860 figurerade Grahn i ett par rättegångar.

— En f. d. Studerande C. A. Grahn, hystersdotterns son till afl. Großhandlaren Lundgren, har genom falska vittnen sökt styrka, att Lundgren till Grahns förmån upprättat ett testamente å 30.000 rdr vmt. Grahn, som under tiden af ensaldiga personer lyckats tillnärma sig penningelån till betydligt belopp, är nu, jemte ett par af sina vittnen, häftad.

Tidningsnotis från hösten 1860 om C. A. Grabns första bedrägeri.

Det har sagts att han hade uppehållit sig i Stockholm: *utan någon bestämd sysselsättning, samt lefvat på lånta pengar*. Hösten 1863 blev han rannsakad av Mariestads rådhusrätt för fickstöld av 95 öre, vilket renderade böter med 4 Rdr 33 öre samt 6 månaders straffarbete och vid ett skarpskyttämöte på Sanna hed midsommardagen 1864 blev f. d. handelsbokhållaren Grahn ertappad när han var på väg att lägga beslag på det sjätte fickuret vilket resulterade i att han sattes i Nerikes regementes arrest. Grahn efterlystes 1873 under det falska namnet ”T. Nilsson från Sparrarp” för att i Örebro vittna i ett förfalskningsmål mot boktryckaren C. F. Löthman (1814–1892). Denne dömdes 13/10 1873 till förlust av medborgerligt förtroende för alltid.

I slutet på fängelsets berättelse om Carl Axel Grahns liv nämns att han vistats tre månader hos baron Raab i Helgerum vid mitten av 1850-talet. Carl Axels syster hade ju 1849 ingått äktenskap med en hattmakare Raab i Simrishamn, vilken inte annat än till ”namnet” torde ha varit släkting till baronen.³

Systemn Carolina Grahn blev övergiven av sin make A. P. Raab, vilken 1858 emigrerade till Kanada och sedermera dog i Montreal 1867. Änkan for till Köpenhamn 1870 och avled där 1907. En av hennes söner Edvin Gottlieb Raab (1852–1899) blev skicklig glasmålare på Kosta glasbruk i Småland.⁴

Fadern f. inspektoren Sven Jac. Grahn i Tågarp fick uppleva att sonen Carl Axel satt på Långholmen från den 17 februari 1861 till den 24 augusti 1862 och vid hans död i november 1865 var sonen i färd med att avtjäna ett fyraårigt straffarbete för fickstölder och sabbatsbrott efter ett inledande fängelsestraff om 28 dagar på vatten och bröd. Frigivningen från detta straffarbete ägde rum julafton 1868.

Därefter lär Carl Axel Grahn ha rest till Amerika och sägs ha vistats där 1875. Han återkom våren 1876 och bedrev avancerad växelförfalskning i Sverige, Norge och Danmark. Han försökte gömma sig hos systemn i Farstorps socken, vilken var hustru till en lantbrukare i Sparrarp. Denna gång dömdes herr Grahn till 1½ års straffarbete för förfalskning samt förlust av medborgerligt förtroende

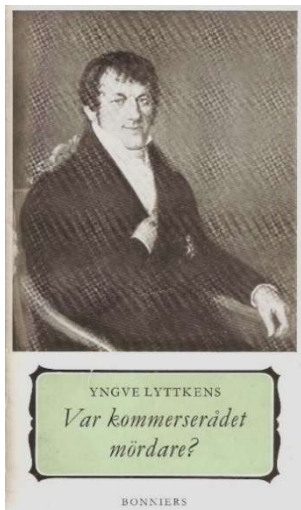
³ Carl Raab levde mellan åren 1815–1902 och var i ungdomen militär men efter begärt avsked 1841 köpte på sig diverse gods, Helgerum i Västrum 1842, Åkerholm i Lofta 1855 och Fågelvik i Tryserum 1857. Denna friherre var en mycket driven person för sin tid, han skrev flertalet böcker om diverse samhällsfrågor, var kammarherre och sedermera ledamot i första kammaren. Han gifte sig 1842 i Ryssby kyrka med sin halvbrors styvdotter Marie Louise Key, sedermera faster till den betydligt kändare Ellen Key. Raab beskrivs som en mycket energisk person som en av östra Sveriges största godsägare ständigt cirkulerade sina tre gods. Som medhjälpare hade han sin son Ossian Raab. Med nitisk hand bytte han ut godsets nedärvda skattebönder mot lojala brukare, åkerlanden utökades och jordbruket moderniserades.

⁴ Andreas Peter Raab, hattmakare i Simrishamn, gift med Charlotta Grahn, sömmerska, f. 1824-05-06. Barn: Ada Botilda Charlotta f. 1850-04-14, Edvin Gottlieb f. 1852-05-07, Hedda Sofia f. 1854-01-15, Karl Birger f. 1855-05-06, Johanna f. 1858-02-12, d. 1859, alla i Simrishamn. Andreas Peter lämnade familjen och reste till Amerika 1858. Charlotta Grahn fick en dotter med okänd fader, Alma Karolina Charlotta f. 1861-01-17, d. 1861-02-18 i Simrishamn. Charlotta kom till Köpenhamn på 1860-talet och dog där 1907.

för alltid. Dessutom blev han porträtterad av fotografen Herman Stafhell i Jönköping. Grahn blev frigiven den 5 september 1878. (Se foto [sidan 27!](#))

Straffet noteras i en ”Kriminalanteckning” i Rotemansarkivet: *Förfalskning, satt i Jönköping Läns Fängelse. Slut 1878-09-05*. Efter avtjänat straff lär Carl Axel Grahn 1878 ha återvänt till Amerika. I en tidningsnotis i Folkets röst den 24 november 1860, nio månader efter domstolens första utslag i arvsärendet mot C. A. Grahn, förkunnas att hans syster i Simrishamn tilldelats arv efter sin farmors bror. Notisen lyder: *ARF, efter afl. Grosshandlaren Anders Lundgren, tillfället hattmakaren A. C. Raabs hustru Carolina Elisabeth Charlotta Grahn; bevakas vid Stockholms R.R.*

Grosshandlaren Anders Lundgren (1777–1857) var bror till Carl Axel Grahns farmor Botilla Catharina Lundgren, gift Lundqvist i Simrishamn och till kommerserådet i Ystad Carl Martin Lundgren. Anders Lundgren föddes på Torup i Vitaby och dog ogift, men uppgavs ha tre adoptivbarn Anna Catharina (1820–1886) g. Favre, Augusta Therese (1828–1896) g. von Heidenstam och lantbrukaren Anders Gustaf Lundgren.

Yngve Lyttkens (1894–1974), som var författare och advokat ägnade större delen av sitt liv åt att gestalta välkända kriminalfall ur den svenska historien. Boken ”Var kommerserådet mördare?” har fått denna presentation: *Lundgren var framgångsrik köpman i Ystad under början av 1800-talet. När en av hans drängar bittas död riktar en ung jurist misstankarna mot Lundgren. Det påstås att drängen misshandlats till döds. Det som sedan händer förblir än idag en gåta och väcker viktiga frågor om skvallor och skuld.*

Inspektoren Sven Grahn och hustrun Botilla Lundquist fick dessa fem barn åren 1822 till 1839

Utdrag ur DDSS (Demografisk Databas Södra Sverige)

1822-10-31 Carl Henric (d. 1824 i Sörby sn), Sven Grahn & Botilla Cathr. Lundquist, Gransbo/Carlsro under Sörbytorp Sörby sn

H. Wälborna Fru Friberrinnan Margaretha Elis: Sack å Torp bar B. Test: Högvälborne Herr Baron C. H. Duwall. Fröken Sophie Lorich å Torp. H-r Inspektor Kjellberg & Dess Fru Tal. Lundberg ibm.

1824-06-06 Carolina Elisabeth Charlotta (d. i DK 1907, baptist/sömmerska) av Sven Grahn & Botilla Cathar. Lundquist, Gransbo, Sörby sn

Gm 1849 hattmakaren Anders Peter Raab i Simrishamn, vilken dog i Montreal, Kanada 1867.

Fru Pastorskan Willasson i Sörby höll barnet vid dopet. Fadrdar: Herr Befallningsman Billing, Herr Söderberg, Studiosus Håkan Pet. Willasson i Sörby. TrädgårdsMästaren Holmquist och Kusken Ring på Sinklersholm. Demoisel. Oliva Billing och Maria Willasson i Sörby, Hedevig Stenberg på Sinklersholm.

1829-03-29 Hedda Sophia (d. i Hästveda sn 1919) av Sv. Jac. Grahn & Botilda Christ. Lundquist, Gransbo i Sörby sn

Gm 1863 Nils Nilsson (1836–1921), Sparrarp af Farstorps församling. (Hustruns son Carl August Nilsson f i Verum 14/10 1853.)

Herr Befallningsm. Billings Fru Charl. Collin höll barnet. Fadrdar: Herr Befallningsm. Billing, Herr Baron Axel Duwall. Contorist O. Wessman, Studiosus Mörk. Fru Pastorskan Willasson, Fröken Sophie Lorich; Demoiseller Hilda Willasson och Gustafva Gustzelke.

Hedda Sophia fick i Verums sn 14/10 1853 u.ä. sonen Carl August (Nilsson) vilken for till Lübeck 1870.

1831-05-15 Carl Axel (troligen d. i Amerika) av Sven Joh. Gran & Bothilda Lundquist, Gransbo, Sörby sn

hölls vid dopet af Herr Carl Wadstein i Sörby. Fadrdar Herrar Studiosi Landergrèn och Lundb, Fru Mauritzon, Mamsellerna Inga Nordgrèn och Vilhelmina Willasson i Sörby.

1839-04-05 August (d. i Verums sn 1850) av Sven Grahn i Sörby sn & Botilla Cathrina Lundqvist i Luhr, Farstorps sn.

Susc. f. d. Inspect. Peterssons i Luhr Hustru Anna, Test. Krjm. M. Holmberg, Dr. Jöns Niklass. i Luhr, NM. Troed Soness. i Matberga, Torp. Nils Nilss. i Farstorp Hust.

Carolina Areschog, Pige, Petronella Petersson och Svenborg Niklasd. i Lubr. Övrigt: ad interim bitflyttade Hustru Botilla Cathrina Lundqvist

Spannridaren Sven Sandgren, som säger sig vara
född af 2 Januarij 1788 eller 90 ad iiffnide hnd
i församlingen, aflyttar till Sankt Lars i hlm med
betyg om blandrad järvel, som nager luvja till
Storvads hmslig, lsten i Noh Lund, yttu hz kthke
i Radeckes. Han har övergått, nyttigt Salike,
somp mavel, och begick den "lag" paltorger, senare
föregien gawag, är vittorligen för a' avten, lute för
lagrad, har kall, vittorliga kypner; Gladmed oren,
huru skatten, betald af des som hmskop na Gyllbe,
Nemmerlöf den 2 April 1810. Carl Wemmerlöf
Wemmerlöf

Flyttningsattest för Spannridaren Sven Sandgren/Gran daterad Wemmerlöf den 2 April 1810

Handelsbokhållaren Carl Axel Grahn, som nästlöst ad
Siem från Kalmstad och som flyttar till Stockholm,
är född den 15 Maj 1831 i Sörby af Inspektor, Sven Ja
106 Grahn och des hustru Botilla Cath. Lundqvist,
hvilka ä ä tillhörde sextnamnde församling; äger försvar
lig insigt i kiristna Larsens hus med jannierqvist, har un
der vördsumt brukt af nådermedlen stäffe adagelugt
ett fädligt och städigt uppfoerande; begick den h. Nat
värden somst Långfredagen d. utom vittorlig äkten
skapsförbindelse; vaccinerad, och för löparnde äretman
falskripveridnum denna församling. Atest. Wallby d.
20 Maj 1851.
Prof. (81 juni 1851)
2. 7. 1851. Sina.

Flyttningsattest för Handelsbokhållaren Carl Axel Grahn daterad Wallby d. 20 maj 1851

Citat ur bouppteckningen Västra Göingens häradsrätt FIIA:82 (1855) sid 245–246:
Enklingen föregaf att vad öfrigt som befants i boet af Lösöre samt Hemmansdelen No 1 1/32
dels mant. Tågarp, war af afledne Herr Commerse Rådet Lundgren i Ystad inköpt och

Skänkt den aflednes med Gravn sammanafnade Barn med föräldrarnes fria disposition i sin lifstid, hvarom handlingar förvaras hos Handlanden Björkegren uti Cimbrishamn.

Genom sitt giftermål med Margaretha Magdalena Giutzelke blev Carl Martin Lundgren svärson till en av Ystads rikaste män och befryndad med flera av stadens mest inflytelserika borgare. Grunden till sin rikedom lade Lundgren under krigsåren 1808–13 som engelska statens kommissionär i Ystad, vars hamn under dessa år var av betydelse för engelsmännens krigsföring. Han utövade en omfattande välgörenhet både offentligt och i det tysta men var hård och precis i affärer. Härsklystnad, skarpa affärsmetoder och framgångar skaffade honom många fiender och avundsmän.

C. M. Lundgren (1780–1852)

Margaretha Magdalena Giutzelke (1783–1854)

217
År 1857 den 20de November förelid
Hans af Rådshufvud Rethens underbök
nads Deputerade Bouppteckning efter
Grosshandlaren Anders Lundgren,
som dogt ofplidit den 30de september
Augusti i en ålder af 82 år 6 månader
och 14 dagar, samt efterlämnat följande
Arfvinger:

Ingress till bouppteckning efter grosshandlaren Anders Lundgren upprättad 1857-11-20

Sågetorp, Tågarp 1:21 i Verums socken. Bild från juni 2011.